

ВИВЧЕННЯ КОМАХ РЯДУ ПЕРЕТИНЧАСТОКРИЛІ (HYMENOPTERA: SCOLIIDAE, CRABRONIDAE, CHRYSIDIDAE, MUTILLIDAE, POMPILIDAE, SPHECIDAE, TIPHIIDAE, VESPIDAE) НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «СВЯТІ ГОРИ» ТА ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЙ

Володимир КЛЕТЬОНКІН

В роботі наведено попередні результати дослідження видового складу окремих родин комах ряду Перетинчастокрилі у Національному природному парку «Святі гори» та на територіях, які зарезервовані під розширення меж парку. В результаті дослідження зафіксовано 83 види з 8 родин та 18 підродин. Знайдено два види, що занесені до Червоної книги України (*Megascolia maculata*, *Sphex funerarius*), три види, які включені до Переліку видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Донецької області (*Bembix olivacea*, *Chrysis comparata*, *Parnopes grandior*) та один інвазійний вид (*Sceliphron curvatum*). Для виявлених регіонально рідкісних видів встановлено нові локалітети. Відмічені одиничні знахідки трьох видів ос – *Stizus ruficornis*, *S. perrisi* та *Philanthus decemmaculatus*, які є рідкісними для фауни України та регіону, але не внесені до охоронних списків.

Ключові слова: ентомологія, інвентаризація фауни, жалкі перетинчастокрилі, біорізноманіття, НПП «Святі гори».

Національний природний парк «Дворічанський», вул. Слобожанська, 5-Б, смт Дворічна, Куп'янський район, Харківська область, 62702, Україна; e-mail: bembixvg@gmail.com

Клетьонкін В.: <https://orcid.org/0000-0002-6468-3280>

Study of insects of the order Hymenoptera (Hymenoptera: Scoliidae, Crabronidae, Chrysididae, Mutillidae, Pompilidae, Sphecidae, Tiphidae, Vespidae) of the Sviati Hory National Nature Park and adjacent territories Kletyonkin V.

The paper presents preliminary results of a study of the species composition of individual families of insects of the order Hymenoptera in the Sviati Hory National Nature Park and in the territories reserved for the expansion of the park's borders. As a result of the study, 83 species from 8 families and 18 subfamilies were recorded. Two species listed in the Red Book of Ukraine (*Megascolia maculate* and *Sphex funerarius*), three species included in the List of animal species subject to special protection in the territory of the Donetsk region (*Bembix olivacea*, *Chrysis comparata*, and *Parnopes grandior*) as well as one invasive species were found (*Sceliphron curvatum*). New localities were established for the identified regionally rare species. Single finds of three wasp species were noted: *Stizus ruficornis*, *S. perrisi*, and *Philanthus decemmaculatus*, which are rare for the fauna of Ukraine and the region, but not included in the protected lists.

Key words: entomology, fauna inventory, Aculeata, biodiversity, Sviati Hory National Nature Park.

Dvorichanskyi National Nature Park, 5b, Slobozhanska Str., Dvorichna urban village, Kharkiv region, 62702, Ukraine; e-mail: bembixvg@gmail.com

Kletyonkin V.: <https://orcid.org/0000-0002-6468-3280>

Вступ

Національний природний парк «Святі гори» (далі НПП «Святі гори») створено у 1997 році на півночі Донецької області у Бахмутському та Краматорському районах. Площа парку на сьогодні складає 40 605,5 гектарів, з яких 39 601,5 га – лісові масиви.

Інвентаризація флори та фауни, а також їх моніторинг є однією із важливих напрямків діяльності установ природно-заповідного фонду,

зокрема НПП «Святі гори». Особливо така робота є надзвичайно важливою в умовах глобальних кліматичних змін та збільшення антропогенного тиску спричиняють та трансформації природних екосистем, зникнення видів та зміщення їх ареалів, проникнення інвазійних видів.

З метою інвентаризації та моніторингу різноманіття комах НПП «Святі гори» та прилеглих територій були проведені ентомологічні дослідження з вивчення видового складу окремих

таксономічних груп комах ряду Hymenoptera. Дослідження проводили в період 2019-2021 років на крейдових відслоненнях та степових ділянках, заплавах та нагірних дібровах, узліссях листяного та соснового лісів, мезофітних луків, ділянках псамофітних луків на лівому березі річки

Сіверський Донець, піщаних ділянках (як на ділянках «чистого піску», так і на ділянках з розрідженою рослинністю) першої надзаплавної борової тераси. Ентомологічний матеріал було зібрано як на території НПП «Святі гори», так і в його околицях (рис 1).

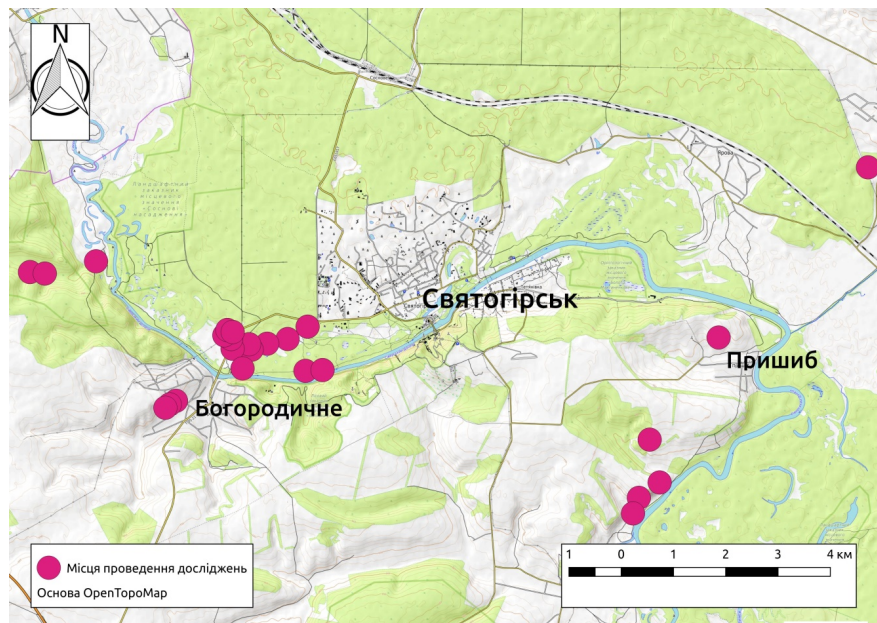

Рис. 1. Місця проведення ентомологічних досліджень у НПП «Святі гори»

Fig. 1. Entomological research sites in the Sviati Hory National Nature Park

Матеріали та методи

Матеріалом для даної роботи послуговували власні збори та спостереження автора, виконані на території Краматорського району Донецької області, а також ентомологічні зразки люб'язно надані М.О. Пархоменко. Дослідження проводили шляхом індивідуального відлову ентомологічним сачком і ручного збору, фотографування та візуальні спостереження. Види, занесені до Червоної книги України, визначались за фотографіями чи визначені в польових умовах без вилучення з природи.

Визначення матеріалу здійснювалось в лабораторних умовах за допомогою біноклярного стереоскопічного мікроскопу МБС-9. Для визначення видів використовували визначники Г. Медведєва (Medvedev et al., 1978), Д. Штейнберга (Shteynberg, 1962), В. Казенаса (Kazenas, 1978), Т. Остена (Osten, 2000), А. Лелея (Lelej et al., 2005), Ю. Пауккунена (Paukkunen et al., 2014), К. Мартинової (Martynova, 2016), К. Шмід-Еггера (Schmid-Egger et al., 2017), Л. Дворжака (Dvořák et al., 2006), К. Ахтерберга (Achterberg et al., 2023), Д. Бітша (Bitsch et al., 2007).

Таксономічне положення наведено за Global Biodiversity Information Facility (2025) та Catalogue of Life (2025).

Результати та обговорення

Перелік видів, виявлених під час досліджень на території НПП «Святі гори» наведено нижче в таблиці 1.

В результаті проведених досліджень виявлено 83 види з 8 родин та 18 підродин. Серед виявлених видів, статус охоронюваних мають 5 видів, у тому числі до Червоної книги України (Ministerstvo ... 2021) включено 2 види (*Megascolia maculata*, *Sphex funerarius*). До переліку видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Донецької області (Chervona knyha ... 2017), належить 3 види (*Bembix olivacea*, *Chrysis comparata*, *Parnopes grandior*).

Серед виявлених видів *Sceliphron curvatum* є інвазійним і його поширення потребує подальшого моніторингу.

Встановлено нові місця знахідок регіонально рідкісних видів: *Bembix olivacea* (Лиманська

Таблиця 1. Список видів, виявлених під час проведення досліджень у НПП «Святі гори»

Table 1. List of species discovered during research in the Sviati Hory NNP

Crabronidae (42)	
Astatinae (2)	<i>Astata jucunda</i> Puławski, 1959, <i>Dryudella stigma</i> (Panzer, 1809).
Bembicinae (12)	<i>Bembecinus hungaricus</i> (Frivaldszky, 1876), <i>B. tridens</i> (Fabricius, 1781), <i>Bembix bidentata</i> Vander Linden, 1829, <i>B. megerlei</i> Dahlbom, 1845, <i>B. oculata</i> Panzer, 1801, <i>B. olivacea</i> Fabricius, 1787, <i>B. rostrata</i> (Linnaeus, 1758), <i>B. turca</i> Dahlbom, 1845, <i>Gorytes quadrifasciatus</i> (Fabricius, 1804), <i>G. laticinctus</i> (Lepeletier, 1832), <i>Stizus ruficornis</i> (J. Forster, 1771), <i>S. perrisi</i> Dufour, 1838.
Crabroninae (14)	<i>Crabro scutellatus</i> (von Scheven, 1781), <i>Lestica alata</i> (Panzer, 1797), <i>L. clypeata</i> (Schreber, 1759), <i>Lindenius albilabris</i> (Fabricius, 1793), <i>Liris niger</i> (Fabricius, 1775), <i>Oxybelus haemorrhoidalis</i> Olivier, 1812, <i>O. variegatus</i> Wesmael, 1852, <i>Palarus variegatus</i> (Fabricius, 1781), <i>Tachysphex helveticus</i> Kohl, 1885, <i>T. mediterraneus</i> Kohl, 1883, <i>T. panzeri</i> (Vander Linden, 1829), <i>T. tarsinus</i> (Lepeletier, 1845), <i>Tachytes panzeri</i> (Dufour, 1841), <i>Trypoxylon figulus</i> (Linnaeus, 1758).
Mellininae (1)	<i>Mellinus arvensis</i> (Linnaeus, 1758).
Pemphredoninae (1)	<i>Pemphredon lugubris</i> (Fabricius, 1793).
Philanthinae (12)	<i>Cerceris arenaria</i> (Linnaeus, 1758), <i>C. bicincta</i> Klug, 1835, <i>C. fimbriata</i> (Rossi, 1790), <i>C. flavilabris</i> (Fabricius, 1793), <i>C. media</i> Klug, 1835, <i>C. quadricincta</i> (Panzer, 1799), <i>C. rubida</i> (Jurine, 1807), <i>C. sabulosa</i> (Panzer, 1799), <i>C. stratiotes</i> Schletterer, 1887, <i>Philanthus decemmaculatus</i> Eversmann, 1849, <i>P. triangulum</i> (Fabricius, 1775), <i>P. venustus</i> (Rossi, 1790).
Sphecidae (10)	
Ammophilinae (6)	<i>Ammophila campestris</i> Latreille, 1809, <i>A. heydeni</i> Dahlbom, 1845, <i>A. sabulosa</i> (Linnaeus, 1758), <i>A. terminata</i> F. Smith, 1856, <i>Podalonia fera</i> (Lepeletier, 1845), <i>P. luffii</i> (E.Saunders, 1903).
Sceliphrinae (2)	<i>Sceliphron curvatum</i> (F. Smith, 1870), <i>S. destillatorium</i> (Illiger, 1807).
Sphecinae (2)	<i>Prionyx nudatus</i> (Kohl, 1885), <i>Sphex funerarius</i> Gussakovskij, 1934.
Chrysididae (6)	
Chrysidinae (6)	<i>Chrysis comparata</i> Lepeletier, 1806, <i>C. pyrrhina</i> Dahlbom, 1845, <i>C. scutellaris</i> Fabricius, 1794, <i>Hedychridium chloropygum</i> Du Buysson, 1888, <i>Parnopes grandior</i> (Pallas, 1771), <i>Pseudomalus auratus</i> (Linnaeus, 1758).
Pompilidae (7)	
Pepsinae (1)	<i>Cryptocheilus fabricii</i> (Vander Linden, 1827).
Pompilinae (6)	<i>Anoplius viaticus</i> (Linnaeus, 1758), <i>Episyron rufipes</i> (Linnaeus, 1758), <i>Evagetes siculus</i> (Lepeletier, 1845), <i>E. pectinipes</i> (Linnaeus, 1758), <i>Parabatozonus lacerticida</i> (Pallas, 1771), <i>Pompilus cinereus</i> (Fabricius, 1775).
Mutillidae (2)	
Mutillinae (2)	<i>Nemka viduata</i> (Pallas, 1773), <i>Ronisio brutia</i> (Petagna, 1787).
Scoliidae (5)	
Scoliinae (5)	<i>Colpa quinquecincta</i> (Fabricius, 1793), <i>Megascolia maculata</i> (Drury, 1773), <i>Scolia hirta</i> (Schränk, 1781), <i>S. galbula</i> (Pallas, 1771), <i>S. sexmaculata</i> (O.F. Müller, 1766).
Tiphiidae (1)	
Tiphiinae (1)	<i>Tiphia femorata</i> Fabricius, 1775.
Vespidae (10)	
Eumeninae (4)	<i>Eumenes coarctatus</i> (Linnaeus, 1758), <i>E. coronatus</i> (Panzer, 1799), <i>E. papillarius</i> (Christ, 1791), <i>E. pedunculatus</i> (Panzer, 1799).
Vespinae (3)	<i>Vespa crabro</i> Linnaeus, 1758, <i>Vespula germanica</i> (Fabricius, 1793), <i>V. vulgaris</i> (Linnaeus, 1758).
Polistinae (3)	<i>Polistes dominula</i> (Christ, 1791), <i>P. gallicus</i> (Linnaeus, 1767), <i>P. nimpha</i> (Christ, 1791).

міська територіальна громада, околиці смт Новоселівка та м. Лиман), *Chrysis comparata* (Слов'янський район, околиці с. Богородичне), *Parnopes grandior* (Лиманська міська територіальна громада, околиці смт Новоселівка та м. Лиман).

Також відмічені поодинокі знахідки двох видів ос – *Stizus ruficornis* (Слов'янський район, околиці с. Богородичне, лівий берег р. Сіверський Дінець, луки), *S. perrisi* (смт Новоселівка, піски) та *Philanthus decemmaculatus* (Слов'янський район, околиці

с. Богородичне, правий берег р. Сіверський Дінець, ділянки кальцефітного степу та виходи крейди), які є рідкісними для фауни України та регіону, але не внесені до охоронних списків (Amolin 2015; Shorenko 2017).

Висновки

Проведені дослідження засвідчують, що територія Національного природного парку «Святі гори» та його околиці характеризуються високим рівнем різноманіття перетинчастокрилих, що відображає значну мозаїчність природних умов і збереженість ключових екосистем регіону. Загалом виявлено 83 види з 8 родин, 18 підродин, що підтверджує важливе природоохоронне значення даної території як для регіональної, так і для національної фауни.

Особливо цінним є виявлення п'яти видів з охоронними статусами, серед яких два занесені до Червоної книги України (*Megascolia maculata*, *Sphex funerarius*) та три види підлягають особливій охороні на території Донецької області. Виявлені нові локалітети для цих таксонів суттєво уточнюють сучасні уявлення про їх поширення та можуть бути використані під час оновлення природоохоронних списків.

Знахідки рідкісних для України та регіону, але формально не охоронюваних видів (*Stizus ruficornis*, *S. perrisi*, *Philanthus decemmaculatus*) доповнюють наукові дані про їх реальне поширення та можуть слугувати підставою для подальшого перегляду їх охоронного статусу.

Отримані в процесі досліджень дані засвідчують, що фауна перетинчастокрилих НПП «Святі гори» значно багатша, ніж це було відомо раніше, та має значний потенціал для подальшого вивчення. Враховуючи різноманіття біотопів, специфіку рельєфу та активні природні динамічні процеси, територія парку є перспективною для виявлення нових видів, уточнення ареальних меж та вивчення екології рідкісних та індикаторних таксонів. Подальші фауністичні та моніторингові дослідження є необхідними як для накопичення наукових даних, так і для забезпечення ефективного природоохоронного менеджменту території.

Подяки

Автор висловлює глибоку вдячність Владиславу Мірутенку та Сергію Глозову за цінні зауваження і рекомендації при написанні статті, а також Максиму Пархоменку за наданий екземпляр *Stizus perrisi*.

-
- AMOLIN, A. V. (2015) Nahodki nekotorych redkih vidov pchol i os (Hymenoptera, Vespomorpha) na jugovostoke Ukrainy. *Proceedings of VII International scientific conference "Bioriznomanittia ta rol tvaryn v ecosystemakh"*. Dnipropetrovsk, DNU, 21–23 hrudnia 2015, P. 145–147.
- Catalogue of Life (2025) *Catalogue of Life*. URL: <https://www.catalogueoflife.org/> (Date of access: 23 June 2025).
- Global Biodiversity Information Facility (2025) *GBIF portal*. URL: <https://www.gbif.org> (Date of access: 24 June 2025).
- MINISTERSTVO zakhystu dovkillia ta pryrodnykh resursiv Ukrainy (2021) *Pro zatverdshennia perelikiv vydiv tvaryn, shcho zanosyatsia do Chervonoï knyhy Ukrainy (tvarynnyi svit), ta vydiv tvaryn, shcho vyklucheni z Chervonoï knyhy Ukrainy (tvarynnyi svit): Nakaz vid 19.01.2021 r. № 29*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-21#Text>
- ACHTERBERG C. van, Smit JT, Ljubomirov T (2023) Review of the European Eumenes Latreille (Hymenoptera, Vespidae) using morphology and DNA barcodes, with an illustrated key to species. *ZooKeys* 1143: 93–163. <https://doi.org/10.3897/zookeys.1143.94951>.
- BITSCH, J., DOLLFUS, H., BOUČEK, Z., SCHMIDT, K., SCHMIDT-EGGER, CH., GAYUBO, S.F., ANTROPOV, A. V. & BARBIER, Y. (2007) Hyménoptères Sphecidae D'Europe occidentale (Vol. 3). Paris: Fauna de France 86. URL: <https://faunedefrance.org/bibliotheque/docs/J.BITCH&a1%28FdeFr86%29Hym.Sphecidae V3.pdf>
- DVOŘÁK, L. & ROBERTS, Stuart P. M. (2006) Key to the paper and social wasps of Central Europe (Hymenoptera: Vespidae). *ACTA ENTOMOLOGICA MUSEI NATIONALIS PRAGAE* Published 6.xi.2006 Volume 46, pp. 221–244 ISSN 0374-1036.
- KAZENAS, V. L. (1978) Roiushchye osy Kazakhstana y Srednei Azyy (Hymenoptera, Sphecidae). *Opredelytel*. Alma-Ata, "Nauka" KazSSR, 1978, P. 172.
- LELEJ, ARKADY & SCHMID-EGGER, CHRISTIAN. (2005). The velvet ants (Hymenoptera, Mutillidae) of Central Europe. URL: https://www.researchgate.net/publication/267992109_The_velvet_ants_Hymenoptera_Mutillidae_of_Central_Europe
- MARTYNOVA, K. V. (2016) Cuckoo wasps (Hymenoptera, Chrysididae) of the Eastern Ukraine (species composition, morphological and ecological features): abstract of a thesis ... cand. biol. scien.: spec. 03.00.24 "Enomology". Kyiv, 22 p. (in Ukrainian).
- OSTEN, T. (2000) Die Scoliidien des Mittelmeer-Gebietes und angrenzender Regionen (Hymenoptera). Ein Bestimmungsschlüssel. *Linzer biol. Beitr. Linz*. Vol. 32. C. 537–593.
- PAUKKUNEN, J., ROSA, P., SOON, V., JOHANSSON, N., ØDEGAARD, F. (2014) Faunistic review of the

- cuckoo wasps of Fennoscandia, Denmark and the Baltic countries (Hymenoptera: Chrysididae). *Zootaxa*. 3864 (1). P. 1–67.
- SCHMID-EGGER, C., VAN ACHTERBERG, K., NEUMEYER, R., MORINIÈRE, J., SCHMIDT, S. (2017) Revision of the West Palaearctic *Polistes* Latreille, with the descriptions of two species – an integrative approach using morphology and DNA barcodes (Hymenoptera, Vespidae). *ZooKeys* 713: 53–112. <https://doi.org/10.3897/zookeys.713.11335>
- SCHORENKO, K. I. (2017) Sezonnaia dinamika chyslennosti rojuschych os (Hymenoptera: Ampulicidae, Sphecidae, Crabronidae) v Krymu. *Ekosystemy*, 9(39), 74–85.
- SHTEYNBERG, D. M. (1962) Scoliid wasps (Scoliidae). Fauna of USSR. Insecta, Hymenoptera. Moscow, Leningrad: Publishing house of the Academy of Sciences of the USSR, Vol. 13. P. 1–186.
- CHERVONA KNYHA Donetskoï oblasti: Tvarynnyj svit (2017) Eds. Zalevski, V.D., Bronskov, O.I. Naukovo-informatsiyni dovidnyk. PrAT «Vinnytska oblasna drukarnia», Vinnytsia.
- KEY to the insects of the European part of the USSR. For ed. G.I. Medvedev. 3 (1). L.: Nauka, 1978. P. 1–584. (in Russian).

Дата надходження статті: 28.07.2025

Дата прийняття статті: 28.11.2025

Опубліковано: 17.11.2025